

„NÉKTEK IS MEG KELL MOSNOTOK
EGYMÁS LÁBAIT”
A LÁBMOSÁS (MANDATUM)
VALLÁSTÖRTÉNETE.

János evangéliuma szerint Jézus „felkelt a vacsorától letette felső ruháját, megfogott egy vászonkendőt, és körülkötözte azzal a derekát, azután vizet töltött a mosdótálba, és kezdte mosni a tanítványok lábát és megtörölni azzal a vászonkendővel, amellyel körül volt kötve” (Jn 12, 4-5).¹ A szöveg szerint ez a szimbolikus cselekedet nem a vacsora előtt történt, hanem a vacsora közben hiszen Jézus „felkelt a vacsorától” és a 12. vers szerint, miután megmosta a tanítványok lábát újra leült a vacsoraasztalhoz. A szöveg azt közli, hogy Jézus ezzel a cselekménnyel megszakította a vacsora menetét.² A szöveg nyilvánvalóvá teszi, hogy szimbolikus cselekedetről van szó, nem csupán egy megszokott, mindennapi udvariassági gesztusról. Ezt erősíti meg Jézus, amikor a meglepő cselekedet után így vonja le a tanulságot: „Megértettétek, hogy mit cselekedtem veletek? Ti így hívtok engem „a Tanítómester” és „az Úr”, és jól mondjátok, mert az vagyok. Ha tehát én az Úr és a Tanítómester megmostam a lábatokat, ti is tartoztok azzal, hogy megmossátok egymás lábát, mert példát adtam néktek, hogy amit én cselekedtem veletek, ti is úgy cselekedjétek. (Jn. 13, 12-15).

A mosakodás egyetemes vallástörténeti jelenségnek tekintendő. A Palesztinában élő ember mezítláb vagy saruban járta a poros utakat, így megérkezésekor elengedhetetlen volt a lábának megmosása (En 5,3). Hozzátartozott az udvariassághoz, hogy a vendégnek alkalmat adjanak a lábmosásra (Gen 18,4; 19,2; 24,32; Lk 7,44; 1Tim 5,10 stb.). Az izraeli papoknak szolgálatuk előtt kezet és lábat kellett mosniuk (Ex 30,18,21; 40,30-32.) Az asszony köteles volt a férje lábát megmosni, a gyerekeknek is meg kellett apjuk lábát mosniuk; a nem zsidó rabszolgának és talán a zsidó rabszolgának is kötelessége volt ura lábának megmosása, de a zsidó rabszolga nem volt erre kötelezve. Ha valaki vállalta ezt az egészen alacsonyrendű szolgálatot, az a lehető legnagyobb szolgálatkésztség, a legteljesebb odaadás jelének számított (1Sám 25,41).

A lábmosásnak, mint ahogyan ezt Bolyki János egy kiváló tanulmányában ki-mutatta,³ még egy érdekes, szimbolikus jelentősége is volt az ókorban. Szerinte a lábmosás „funkciója a recognitio, a felismerés. A recognitio (görögül anagnorisis) gyakori műfaj az antik epikában és drámában. Ezköz arra, hogy az olvasó vagy néző feszült érdeklődéssel kövesse az eseményeket, hiszen ő többet tud a szerep-

1 A szöveget a Magyar Bibliatanács szövegfordításából idézem.

2 KARNER 1950. 188.

3 BOLYKI 1998.

lők azonosságáról, mint ők maguk, és azt várja, hogy azok is felfedezzék egymásról vagy önmagukról, amit ő már tud.”⁴

A lábmosásnak erre a szimbolikus jelentőségére több ókori irodalmi utalás is rámutat. Az Odüsszeiában, a XIX. énekben is találunk egy érdekes, a lábmosással kapcsolatos felismerési jelenetet. A trójai háború utáni hosszú csavargásból Odüsszeusz rangrejtve, szegény vándorként tér haza. Akkor ismerik fel, amikor öreg dajkája a lába sebént kitapintva a gyermekkorában szerzett behagedt sebből ráismer gazdájára.⁵

A lábmosásnak, mint felismerési jelenetnek a héber irodalomban is van párhuzamosa. Az „Ábrahám Testamentuma” című intertestamentális korban készült irat,⁶ a könyv Genézis 18, 10-12 történetét folytatja. Itt arról beszél a könyv, hogy Ábrahám megvendégeli a rangrejtve, vándornak álcázva érkező három idegent, akik angyalok. A Bibliai történettől Ábrahám Testamentuma abban tér el, hogy a pátriárka maga mossa meg a vendégek lábát. Eközben fedezi fel, hogy a három idegen – Isten küldötte, angyal.⁷ Itt is a lábmosás vezet a felismeréshez.

Egy másik, érdekes szimbolikus párhuzam a „József és Aszeneth”⁸ című I. századi regényben található, ami Gen 41,45 történetét – József házasságkötését – dolgozza fel. József jegyese Pentrefének, Ön papjának a leánya. Az eljegyzési történetet így írja le a regény: „Leült József Pentrefének p (Aszeneth) apjának trónjára, és (a lány) vizet hozott, hogy megmossa (József) lábait. De József azt mondta neki: - Jöjjön ide a szüzek közül egy, és az mossa meg a lábamat! – Aszeneth azonban így felelt: - Nem uram, mert te az én uram vagy mostantól, és én a te szolgálóleányod. Miért mondtad hát azt, hogy egy másik szűz mossa meg a lábadat? Hiszen az én kezem, a te kezed, és a te láb, az én lábam, és az én lelkem a te lelked. Ezért senki más nem moshatja meg a te lábadat! – Akkor erőnek erejével megmossa a lábát... Megfogte tehát József a leány jobb kezét, és megcsókolta őt, Aszeneth pedig viszonzta a csókját.”⁹

Itt a lábmosás nem felismerési jelenet, hanem a házastársi közösség vállalásának jelképes aktusa. Mind a három idézett történet a szoros közpösség vállalást példázza. Az utolsó vacsorán Jézus a lábmosással fejezte ki végtelen szeretetét (Jn 13,1-3). Ez példa volt (13,15), hogy a tanítványoknak milyen magatartást kell tanúsítaniuk egymás iránt. Jézus példája alapján az Istennel való közösség megvalósulását látta a lábmosásban az ősegyház, és ezért azt megbízatásként és sakramentálisan értelmezte (vö. 1Tim 5,10).

A liturgiában a nagycsütörtöki szentmise evangéliumában elhangzó új parancs (mandatum novum) alapján *mandatum*nak is hívjuk, mert a lábmosás megtestesíti a krisztusi szeretetet. A latin liturgiában a 4. századtól élt a keresztelés szertartásában, Rómán kívül, de amint a Róma városi liturgiája elterjedt, visszaszorult ez a bibliai gyakorlat. Az elvirai zsinat (300? körül) – ez a legkorábbi zsinat, amelyik határozatait kánonformába öntötte – a 48. kánonjában már úgy

4 Bolyki 1998. 219

5 Odüsszeia XIX. 386–507 sorok. Homerosz

6 Robinson 1992.

7 Robinson 1992. III/33–48

8 *József és Aszeneth* (görögéből ford. Bolyki János), Kolozsvár, Koinónia, 2005, ISBN 9789737605184,

9 Bolyki János fordítása, ld. Bolyki 2001. 342.

rendelkezett, hogy a papok vagy a klerikusok ne mossák meg a megkeresztelték lábát.¹⁰ Spanyolországban a gall rítusú mozarab liturgiában még a 6. században is megtaláljuk a lábmosás szertartását. A kolostorokban alakult ki a testvérek és vendégek (szegények) lába megmosásának szokása (vö. benedeki regula 35, 53. pontja), melyet a szerzetesi egyházak is átvettek.

A középkorban sem halványodott el teljesen a lábmosás emléke. 694-ben a toledói zsinat szigorúan elrendelte, hogy a püspök a nagycsütörtöki szentmisében végezze el a lábmosás szertartását. A pápai liturgiában a lábmosás a 12. századtól élt. 1570: a lábmosás a szentmise végére került. A nagyhét újrendezése, 1955. XI. 16. óta a lábmosás a homília után történik, már nemcsak a szerzetesi egyházakban és apáti templomokban, hanem a plébánia-templomokban is. - A liturgikus lábmosás mintájára fejedelmek, királyok (pl. Habsburgok) is megmosták nagycsütörtökön 12 öreg lábát. -

A reformáció korának úrvacsorai vitáiban a lábmosás kérdése nem került elő. Csak néhány újabb protestáns szabadegyház gyakorolja ezt az ősi szokást (Magyarországon: pl. az Isten Egyháza, Adventisták stb.). A többi világvallásban, például az iszlám vallás gyakorlatában is jelntős szerepe van a mosakodásoknak és a lábmosásnak.¹¹

Ikonográfiailag a lábmosás legkorábbi ábrázolása 4. századi szarkofágokon látható a Péter életét ábrázoló ciklusokon, Péter lábmosását, tiltakozását ábrázolja rendszerint a kép, ahol az apostol tiltakozva emeli fel a kezét, vagy a fejére mutat. Tintoretto is így ábrázolta az 1547 körül festett képén ami a madridi Prado féltett kincse. Legtöbbször Pilátus kézmosásának képpárja Péter lábmosás jelenete. A bizánci művészetben a megtisztulást és a bűnbocsánatot, a nyugati festészet az apostolok oktatását emelte ki a lábmosás ábrázolása kapcsán. A 11. sz. közepén, főleg az angliai képeken, az apostolok előtt térdelő Krisztus látható, ahogy tanítványainak lábát mossa. A bizánci képek *sarut megoldó apostolok* motívuma a bűntől való szabadulást jelzi. A nyugati művészetben a térdelő Krisztus és a sarujukat megoldó apostolok motívuma egybeolvadt (pl. Beneventoi dóm bronzkapuja a 12. század végéről; *Giotta* képe a páduai Scrovigni kápolnában 1305-07). A későbbi korokban a lábmosás csak a nagy passió-oltárokon szerepelt, később eltűnt az oltárkép festészetből.

A liturgikus gyakorlat népi sarjadéka, hogy *Gyergyószentmiklóson* a pap 12 gyermek lábát mosta, csókolta meg. *Istensegíts* bukovinai székely faluban akadtak módosabb gazdák, akik 12 meghívott szegény ember lábát mosták meg, majd meg is vendégték őket.¹²

Újabbán a pápák húsvéti lábmosási szertartása kelti fel az érdeklődést. 2016. január 6-án az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregáció hivatalos közleményt adott ki arról, hogy Ferenc pápa megváltoztatja a nagycsütörtöki lábmosás szertartását. Az új szabályozás értelmében már nemcsak férfiak, de nők is választhatók azon 12 személy közé, akiknek a szertartás keretében a lábát megmossák. Még a 2016-os, új szabályozás alapján¹³ is nehezen volt érthető, hogy mindössze

10 ERDŐ 1983. 257.

11 NÉMETH 2010. 33.

12 BÁLINT 1973. 212.

13 http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccdds/documents/rc_con_ccdds_doc_20160106_decreto-lavanda-piedi_en.htm (Letöltés. 2019. október 3)

két hónappal később, márciusban, Ferenc pápa a nagycsütörtöki miséjén 12 olyan férfinak és nőnek mosta meg a lábát egy olasz menekültszálláson, akik között hindu, muzulmán, és kopt vallású is volt. Sokak számára meghökkentő volt, hogy a katolikus egyház pápája a mindössze két hónappal korábban kiadott saját rendelkezésére sincs tekintettel, Ebben az esztendőben Ferenc pápa ismét újított. Míg elődei templomban, paptársaik lábát mosták meg nagycsütörtökön, Ferenc pápa raboknak, betegeknek, menedékkérőknek, férfiaknak és nőknek, keresztényeknek és más vallásúaknak egyaránt. A pápa már több börtönt felkeresett nemzetközi utazásai során, gyakran használja azt a pásztorbotot, amelyet rabok faragtak neki, és a Szent Péter-bazilikában a milánói börtönben készített ostyákat használja.¹⁴

A görög katolikus nagycsütörtöki Szent Liturgiát a lábmosás szertartása zárja, amelynek során a főpásztor megmossa tizenkét pap lábát. 2017-ben Debrecenben 12 egyházi és világi ember lábát mosta meg Kocsis Fülöp metropolita a debreceni főszékesegyházban. De ugyanígy nagycsütörtökön minden püspöki székesegyházban megtörtént ez a liturgikus esemény. Úgy tűnik, hogy ez az ősi szertartás új tartalmakkal gyarapodva újra jelentést kap a keresztény istentiszteletben.

Irodalom

BÁLINT Sándor

1973 *Karácsony, húsvét, pünkösd*. Szent István Társulat, Budapest.

BOLYKI János

1998 Irodalmi és bibliai szövegmegértés a lábmosás motívumok példáján. *Protestáns Szemle* 1998 (LX. évf. 4.) 217–227.

2001 „*Igaz tanuvallomás*.” Osiris, Budapest.

ERDŐ Péter (összeáll.)

1983 *Az ókeresztény kor egyházfegyelme (Az első négy század)*. Szent István Társulat, Budapest.

JÓZSEF és ASZENETH

2005 *József és Aszeneth*. Görögből fordította BOLYKI János. Koinónia, Kolozsvár.

KARNER Károly

1950 *A testté lett Ige. János evangéliuma*. Luther Társaság, Budapest.

Odüsszeia

1960 Odüsszeia XIX. 386–507 sorok. Homerosz, Ford. DEVECSERI Gábor, Magyar Helikon, Budapest, 708–711.

---

¹⁴ Magyar Kurir 2018 okt. 3. – Úrfi Péter. Tizenkét rab lábát mossa meg a Pápa !!444!! 2019. ápr. 18

NÉMETH Pál

2010 *Az iszlám*. Gondolat Kiadó, Budapest.

ROBINSON J.A.

1992 *Text and Studies Contributions to Biblical and Patristic Literature Vol. No.2. The Testament of Abraham*. Cambridge. (Reprint Nedeln/Liechtenstein, 1967.)

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccdds/documents/rc_con_ccdds_doc_20160106_decreto-lavanda-piedi_en.htm (Letöltés. 2019. október 3)

Magyar Kurir 2018. okt. 3. – Úrfi Péter. Tizenkét rab lábát mossa meg a Pápa
!!444!! 2019. ápr. 18